

Зәуре Қартова,

“Рухани жаңғыру” әлеуметтік-гуманитарлық
зерттеулер институтының

директоры,

Жазира Көкбас,

“Абайтану” ғылыми-әдістемелік орталығының ғылыми қызметкері

Бірлік пен игілік мерекесі

Наурыз – шығыс елдері үшін бірліктің, татулықтың, еңбектің, көктемнің, ізгіліктің, бақыттың бастамасы. Бұл мейрамның философиялық мәні, шығу тарихы тереңде жатыр. Жер бетіндегі ең ежелгі мерекелердің бірі саналатын Наурызды осыдан бес мың жылдан астам уақыт бойы батыс және Орта Азияның көптеген халықтары көктем мен табиғаттың жаңару мерекесі ретінде тойлап келеді.

Бұл мереке туралы тарихи мәліметтер ежелгі және ортағасырлық авторлардың еңбектерінде кездеседі. Ахеменидтер мемлекетінде (б.з.д. VI-IV ғасырлар) және Сасанидтерде (б.з.д. III-VII ғасырлар) “Навруз” ең маңызды мереке болып саналды. Ежелгі грек тарихшысы Страбон бұл мереке туралы былай деп жазды: “Ең ежелгі уақытта және бүгінгі күнге дейін Месопотамия тұрғындары бұл күні Өрт ғибадатханасында жиналады. Бұл ең құрметті мереке, саудагерлер дүкендерін жабады, қолөнершілер жұмысын тоқтатады, барлығы көңіл көтереді, бір-бірін от тиген сусындар мен тағамдармен емдейді”. Мерекенің шығу тарихы ежелгі Ирандағы Күнге табыну дәстүрімен және аты аңызға айналған Заратуштра пайғамбардың (Зороастр) есімімен байланысты деп саналады. Зороастризмнің “Авеста” атты қасиетті кітабында “Навруз” мерекесі туралы айтылады.

2020 жылы қазақстандық “Рухани жаңғыру” қоғамдық-гуманитарлық институты осы мерекені тойлаудың тұжырымдамасын қайта қарап шықты. Оның аясында бұл мерекені тойлауға 14 наурыздан 23 наурызға дейінгі аралық ұсынылды. Әр күннің өз атауы болуы тиіс. Олар мыналар: Көрісу күні, Табиғат күні (Жайлау күні), Ата-бабалар мен баталарды еске алу күні (Шежіре күні), Тарих күні (Тарихқа тағзым күні), Игі істер күні (Игі істер күні), Спорт және шеберлік күні (Шымырлық пен шеберлік күні), Даналық және білім күні (Зияткерлік күні), Құрмет күні (Жоралғы күні), Ұлттық тағамдар күні (Ұлттық дәстүрлер күні), Ұлыстың ұлы күні.

Көрісу күні мерекелік іс-шаралар басталады. Адамдар бір-біріне деген ізгі тілектерін айтып, ауылдың, әулеттің қарияларына алғыстарын білдіріп, ағайын-туыстарымен көріседі, олардың денсаулығы мен хал-ахуалын сұрап ақжарма тілектерін айтады. Өткен-кеткен ренішті ұмытып, жаңа күнмен бірге жаңа өмір бастайды.

Табиғат күні (Жайлау күні). Наурызды тойлау ежелгі салт-дәстүрмен байланысты, таңалакеуімнен тұрып, маңайды тазалап, Бұлақ басына барып көзін ашады. Таңды қарсы ала отырып, барлық ересек тұрғындар, жастар мен балалар қолдарына күрек, кетпен алып, табиғатқа деген сүйіспеншіліктерін көрсетіп, қамқорлық жасайды. “Бір тал кессең, он тал ек” деген дана халқымыздың сөзін ескере отырып, табиғатты көгалдандыру жұмысын да іске асырады. Дәл осы уақыттан бастап жерді көктемгі егістікке дайындау, мал төлдету жұмыстарының қызатын шағы басталады. Бұл күні табиғатта жаңару болады, алғашқы көктемгі күн күркірейді, ағаштар бүршік жарып, жер бусанып, малдың аузы көкке, халықтың аузы аққа тие бастайды.

Ата-бабалар өсиетін еске алу (шежіре) күні. Түркі халықтары исламды қабылдағанға дейін де (Наурыз мерекесі тойланбай тұрып) ата-бабалар рухына тағзым ететін болған. Бұл күні ата-бабаларымыздың рухына бағыштап құрбандық шалып, келер жылдан жақсылық сұрап, бақыт пен берекенің бастауы болса екен деген үміт, наным-сенім орындалады.

Тарих (тарихқа тағзым) күні. Бұл күн халықтың тарихи жадын жаңғырту болып саналады. Өткенге көз жүгіртіп, болашаққа үмітпен қарау үшін ұлттық құндылықтарды жас ұрпаққа ұғындыру, тарихи, өлкетану, көркем және әскери мұражайларға саяхаттар ұйымдастыру – басты міндетіміз.

Қайырымды істер (игі істер) күні. Мерекенің құрамдас бөліктерінің бірі – адамдарға құрметпен қарау, көмек көрсету. Бұл күні мейірімділік акциялары, экологиялық акциялар, ағаш

отырғызу және табиғатты тазарту шаралары өткізіледі. Адамдар көктемгі маусымға дайындалады. Көктемгі күн мен түннің теңесу мерекесі қарсаңында адамдар өз үйлерін ретке келтіріп, қарыздарын төлейді, ренжісіп қалған адамдар татуласады.

Спорт және шеберлік (шымырлық пен шеберлік) күні. Бұл күні ұлттық ойындар, дәстүрлі ат жарыстары, ойын-сауықтар ұйымдастырылады. Қазақ халқының ең танымал ұлттық “айқын-ұйқыш” және “аударыспақ”, “көкпар”, “қыз қуу” сияқты ойындары мерекенің сәнін кіргізеді. Наурыз мерекесі спорттық күрессіз аяқталған жоқ, оған тек ұлдар ғана емес, қыздар да қатыса алды. Спорттың барлық түрі сән түзеп, халыққа мерекелік көңіл күй сыйлайды.

Даналық пен білім (зияткерлік) күні. Қазақ халқының бай ауыз әдебиетін, шешендік өнерін ұрпақ жадына сіңіру жұмыстары атқарылуы тиіс. Бұл рухани мұраны зерттеу және онымен танысу – ғылыми қоғамдастықтың алдында тұрған үлкен міндет. Балалар мен жастардың зияткерлік әлеуетін дамыту мақсатында ұлттық фольклормен таныстырудың тиімділігі көп. Эпостық жырларды, мақал-мәтелдерді, жұмбақтарды, шежірелерді, аңыздар мен батырлық эпостарды танымал ету үшін әртүрлі шаралар ұйымдастырылуы қажет. Ұлттық тағамдар күні. Бұл күндері көп тамақ келер жылы тоқшылық пен молшылық болсын деген ниетпен жасалады. Түстен кейін ауылдың жанындағы белгіленген жерде мал сойылып, оның етінен “белкөтерер” тағамы дайындалады. Әр отбасында дастарқан жайылады. Тамақтану түс мезгілінде ұйымдастырылып, оған молда шақырылып, ата-бабалар құрметіне дұға оқиды. Шақырылған адамдардың арасындағы ең үлкен қария жиналған қауымға бата беріп, жылдан есен, айдан аман болуларын тілейді.

Өркенің өссін!

Әр күнің Наурыз күніндей болсын!

Ұлың – оңға, қызың қырға қонсын! – деген сияқты бата айтылады.

Құрмет күні (Жоралғы күні). Қазақ халқының рухани өмірі мерекеге жаңа түзетулер енгізді. Сондықтан бұл мейрамды біз қазақ этносының дәстүрлерін жаңғыртуға, қазақстандықтардың санасында “Рухани жаңғыру” бағдарламасының тұжырымдамалық негіздерін нығайтуға бағыттауымыз керек. Мереке күндері отбасылық салтанаттарды өткізу, ұлттық салт-дәстүрлерді жаңғырту, сыйлықтар беру ғажап емес пе?!

Бүгінде Наурыз мейрамы жалпыхалықтық көктем мен жаңару, бірлік пен игілік мерекесіне айналды. Бұл мереке Қазақстанда тұратын барлық этнос өкілдеріне ортақ.

// Солтүстік Қазақстан.- 2021.- 20 наурыз.